

№ 39 (860)
Кастрычнік 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

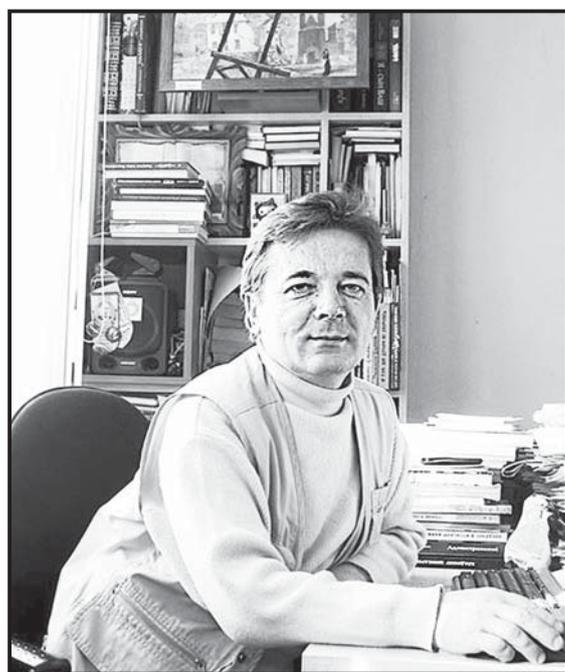
☞ **Традыцыі: Давыд-гарадоцкі калядны абрад «Конікі»** –
стар. 2

☞ **Асобы: М. Без-Карніловіч, М. Каменская, Я. Драздовіч** –
стар. 3 і 5

☞ **Рэгіён: майстры вышыўкі Карэліччыны** –
стар. 7

Першая фатаграфія Накрышскай царквы.
Пра кнігу «Накрышкі: летапіс Барыса-Глебскай царквы і краю» чытайце на стар. 6

цікавейшым. Гэтаму дапамагала яго імкненне быць заўсёды ў гущы рупліўцаў, краязнаўчых падзеяў і грамадскіх з'яваў.

Мы ў рэдакцыі, увогуле сябры Беларускага фонду культуры, згубілі ў асобе Уладзіміра Станіслававіча вернага сябра, краязнаўцы краіны – добрага дарадцу і памочніка, жонка і дачка – любячага мужа і бацьку. Ім усім нашыя шчырыя спачуванні.

Імя Уладзіміра Пучынскага павінна захавацца ў памяці ўсіх, хто яго ведаў асабіста, сябраваў з ім, чытаў яго артыкулы не толькі ў «Краязнаўчай газеце», у Мёрскім краязнаўчым музеі.

Уладзімір ПІЛЕП

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» шчыра смуткуюць з прычыны смерці нашага сябра і паплекніка Уладзіміра Станіслававіча ПУЧЫНСКАГА і выказваюць глыбокія спачуванні яго родным і блізім.

СТЫРНАВОМУ КРАЯЗНАЎСТВА

Памяці Пучынскага Уладзіміра Станіслававіча – галоўнага рэдактара «Краязнаўчай газеты»

(Пакінуў нас на 52-м годзе жыцця 12.Х. 2021 г.)

Уладзімір! Зямля пухам!

Над малітвай свечнай

абнадзеіцца і скруха

Памяцю вылечнай.

Будзе Твой праменьчык босы

да нас прытуляцца,

над Лявонпалем Нябёсы

да Цябе схіляцца.

Усе крэўныя імёны

прымуць нашыя паклоны;

і зязюля над Дзвіною

будзе вечна маладою,

апавесціць на прыплодзе:

– Ля мяне заўжды Валодзя!

Сяргей ПАНІЗЬНІК
12.Х.2021

На тым тыдні...

Ратуемца спадчынай

✓ 5 кастрычніка ў Мастоцкай галерэі «Універсітэт культуры» адбылося ўрачыстае адкрыццё мастацкай выставы «Жыццё ў колеры. Святло ў нашым жыцці» міжнароднага грамадскага аб'яднання «Еўразійская мастацкая садружнасць».

Удзельнікі выставы – прафесійныя і пачынаючыя мастакі Беларусі і Расіі. Экспануюцца больш як 100 працаў, выкананых пераважна ў тэхніцы алейнага жывапісу. Разнастайныя па тэхніцы і стылістыцы творы аб'яднаныя тэмай святла і колеру. Гэта асаблівы погляд аўтараў на навакольны свет, дзе кожны мастак паспрабаваў перадаць глядачу штосці асабстае.

А 8 кастрычніка тут у рамках выставы адбыўся майстар-клас мастака-педагога Віктара Данілава для дзяцей ад 6-і гадоў «Урокі творчасці», на якім удзельнікі змоглі развіць свае творчыя здольнасці і пашырыць мастацкія веды.

✓ У Арт-гасцёўні «Высокае м'ёста» 6 кастрычніка адкрылася міжнародная выстава сучаснага авангарда «Святло. Форма. Колер. Рух».

Для экспанавання свае працы прадставілі Ала Броска, Аляксандра Кліменка, Аляксея Лаціннік, Анастасія Клімовіч, Вікторыя Ганчарова, Дзіяна Горбач, Ірына Новікава, Наталля Зубкова, Наталля Комар, Аксана Шаляпіна, Вольга Копачава, Вольга Мядзведзева, Тацяна Катлярова-Савік, Фёдар Бажын, Юлія Коба (Беларусь), Андрэй Кузьмін, Леанід Феадор, Людміла Рыбакова, Наталля Лукомская (Расія), Тыгран Джаваджян (Арменія).

✓ 7 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшла прэзентацыя кнігі Францішка Жылкі «Млынарства ў Беларусі: гісторыя і сучаснасць» (2021).

Францішак Бяляслававіч – ураджэнец Сморгоншчыны, прапрымальнік, мецэнат, даследчык-краязнаўца, аўтар выданняў «Вілія вачыма вандроўніка: краязнаўчыя нарысы» (2012), «Мае ўспаміны» (2018) і шэрагу артыкулаў.

Яго новае выданне, дзе адлюстраваная гісторыя мукавольнай справы ў Беларусі, выйшла сёлета ў выдавецтве «Энцыклапедыкс». Ф. Жылка склаў фотатэку са здымкаў пачатку XXI ст., на якіх зафіксаванае багацце разнастайнай архітэктуры вадзяных млыноў Беларусі, іх гарманічнае спалучэнне з навакольнай асяроддзем.

У кнізе змешчана каля 500 даўніх і сучасных фатаграфіяў, апісаны цікавыя тэхнічныя і гістарычныя дэталі, а таксама выкарыстаныя матэрыялы з успамінаў нашчадкаў беларускіх млынароў. Выданне ўключае спісы вадзяных млыноў з архіваў Вільні і Мінска, а таксама раздзелы, прысвечаныя млынам і млынарству ў вуснай народнай творчасці і творах мастакоў Беларусі.

Пад час мерапрыемства адбылася сустрэча з аўтарам і ўдзельнікамі выдавецкага праекта. Увазе гасцей прадставілі кнігу і выставу-прагляд твораў аўтара і выданняў, прысвечаных млынарству на Беларусі.

✓ У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі 9 кастрычніка пачала працаваць выстаўка «Trans Atlantic Art Message», накіраваная на распаўсюджванне культурнай спадчыны і развіццё адносінаў паміж Беларуссю і Венесуэлай.

Экспацыя прысвечаная лідару Баліварыянскай рэвалюцыі камандантэ Уга Рафаэлю Чавесу Фрыясу і яго ўнёску ў развіццё брацкіх адносінаў Венесуэлы і Беларусі, перасанаваным і паказаным праз прызму творчасці сусветна вядомага беларускага мастака, удзельніка шматлікіх выставачных праектаў Беларусі і замежжа Алеся Родзіна.

Арганізатары выстаўкі – Пасольства Баліварыянскай Рэспублікі Венесуэла ў Рэспубліцы Беларусь і Нацыянальная бібліятэка Беларусі.

Скарыстаныя паведамленні Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Арт-гасцёўні «Высокае м'ёста», Мастоцкай галерэі «Універсітэт культуры»

Шанаваць традыцыі – справа маладых

Давыд-Гарадоцкая гарадская бібліятэка прымае ўдзел у абласным конкурсе «Бібліятэка для моладзі – бібліятэка магчымасцяў». Моладзь – гэта працяг папярэдніх пакаленняў і падмурак для будучых. Неабходна памятаць і вывучаць традыцыі сваёй малой радзімы, дзяліцца гэтымі звесткамі, перадаваць іх сваім нашчадкам. Таму ў бібліятэцы стартаваў праект «Давыд-гарадоцкія «Конікі» як працяг беларускай традыцыі», распрацаваны для моладзі.

Час рэалізацыі праекта: верасень 2021 – студзень 2023 гг. У рамках праекта запланавана шмат цікавага: правядзенне шэрага мерапрыемстваў па тэме для моладзі, інфармацыя аб якіх будзе адлюстраваная на афіцыйным сайце Столінскай раённай бібліятэчнай сістэмы, у бібліятэчных сацыяльных сетках; запуск хэштэгаў #давыдгарадоцкіяконікі, #абрад_конікі; выданне тэматычных брашураў, буклетаў, флаераў; правядзенне майстар-класаў па выбаце масак для ўдзелу ў абрадзе «Конікі»; сустрэчы з цікавымі краязнаўцамі і многае іншае.

Першае мерапрыемства ў рамках праекта прайшло ў фармаце этнаўрока пад назвай «Звычкі і традыцыі «Конікаў»». І першая старонка ўрока расказала прысутным пра гісторыю свята. Бібліятэкары паведамілі ўдзельнікам, што існуюць розныя меркаванні з нагоды таго, калі

ў Давыд-Гарадку з'явіўся калядны абрад «Конікі». Адно лічаць, што аўтэнтычнай традыцыі не менш за сто гадоў, іншыя сцвярджаюць, што сваімі каранямі яна сыходзіць у далёкую старажытнасць. Адрадзіўся гэты абрад у сярэдзіне 1980-х гадоў, ператварыўшыся ў своеасаблівы народны карнавал.

Другая старонка ўрока бліжэй пазнаёміла моладзь са звычкамі і традыцыямі святкавання абраду, шчадраваннем з песнямі ў Давыд-Гарадку. Прысутныя ведаліся, колькі і якія стравы гатуюцца на Шчодры вечар, навошта на стол пад абрус кладуць сена, як гаспадары сустракаюць калядоўшчыкаў.

Апошняя старонка ўрока была прысвечаная маскам. Іх вывучэнне адкрывае грань светаўспрымання нашых продкаў, дапамагае ўбачыць шматлікія сувязі, што аб'ядноўвалі ў мінулым

рэальнае жыццё людзей з міфічным светам. Усе ўдзельнікі, канечне, ведаюць, што маска каня – галоўная на свяце, але не ўсе ведалі, якія яшчэ персанажы раней прысутнічалі на карнавале. Таксама бібліятэкары расказалі, як раней рабілі маскі. Усё мерапрыемства суправаджалася прэзентацыяй «Шчадрэчны абрад «Конікі»», а таксама моладзь пазнаёмілася з выставай «Свята «Конікі» ў Давыд-Гарадку».

Праект стартаваў, і бібліятэка чакае прапаноўваў і ўдзелу ў далейшых этапах яго рэалізацыі. Калі вы добра ведаеце мясцовыя традыцыі, маеце цікавасць да абраду «Конікі» і хочаце ў ім паўдзельнічаць, ведаеце, чым падзяліцца з моладдзю ў гэтым накірунку, далучайцеся!

Тацяна СТАХЕЙКА,
загадчык Давыд-Гарадоцкай
гарадской бібліятэкі-філіяла № 2

Наш календар

10 кастрычніка споўнілася 225 гадоў з дня нараджэння **Міхаіла Восіпавіча Без-Карніловіча** – ваеннага дзеяча, генерала-маёра, гісторыка, краязнаўца, этнографа, тапографа і статыстыка, аўтара гістарычна-краязнаўчых працаў, прысвечаных Беларусі.

Нарадзіўся ў 1796 г. у дваранскай сям’і кантралёра мытні Магілёва-Падольскага Осіпа Якаўлевіча Карніловіча. Дзяцінства прайшло ў маёнтку Карніловічы. Старэйшы брат дзекабрыста Аляксандра Карніловіча.

У афіцыйных паперах і дакументах прозвішча Міхаіла Восіпавіча пісалася «Бескарніловіч» або «Без-Карніловіч». Пасля ён звяртаўся ў Дэпартамент герольдыі і непасрэдна да імператара Мікалая I па дазвол пісаць сваё прозвішча, як і ўсе яго сваякі, «Карніловіч». Аднак такога дазволу не атрымаў, і яму было загадана надалей называцца «Без-Карніловіч».

У 1816 г. скончыў кадэцкі корпус. Удзельнік руска-турэцкай вайны (1828 – 1829 гг.). Узнагароджаны ордэнам Святога Георгія 4-й ступені (1841 г.).

Пад яго кіраўніцтвам у 1831 – 1847 гг. праводзілася тапаграфічнае і ваенна-статыстычнае вывучэнне Мінскай, Наўгародскай, Віцебскай, Валынскай, Магілёўскай губерняў і Беластоцкай акругі. За трыгана-метрычныя здымкі ў Наўгародскай губерні атрымаў чын падпалкоўніка.

Напісаў ваенна-статыстычны агляд Віцебскай губерні, дзе даў ацэнку правянтных і дарожна-транспартных магчымасцяў краю. Пры правядзенні геадэзічных працаў на Віцебшчыне зацкавіўся зборам інфармацыі пра аб’екты старажытнай гісторыі: курганы, гарадзішчы, замчышчы, земляныя валы, фартэцыі і іншыя помнікі даўніны. З 1852 г. у адстаўцы. Памёр 19 студзеня 1862 г.

Збіраў гістарычны і этнаграфічны матэрыялы, на падставе якіх напісаў кнігу «Гістарычныя звесткі пра выдатныя мясціны на Беларусі...» (СПб, 1855), дзе між іншым разглядаўся пытанні этнічнай тэрыторыі, быту

і культуры беларусаў. Тэрыторыю Беларусі абмяжоўваў Віцебскай і Магілёўскай губернямі, астатнія землі называў Літвой. Беларусамі лічыў толькі нашчадкаў крывічоў, гаварыў пра беларусаў як пра асобны народ і ставіў іх у «адзін шэраг з суседнімі народамі». Выключнае значэнне надаваў дзяржаўнасці Полацка, лічыў яго цэнтрам крывічоў. Адзначыў згуртаванасць Полацкай зямлі ў 1230-я – 1240-я гг. у барацьбе з нямецкай агрэсіяй, даказваў паходжанне вялікага князя Віцены з роду полацкіх князёў. М. Без-Карніловіч упершыню разгледзеў гісторыю старажытнага Лукомля – сталіцы аднайменнага ўдзельнага княства. Ён першым вызначыў месцазнаходжанне Друцка (Друцкаса), якое пацвердзілі раскопкі сучасных археолагаў.

Апісаў жыццё беларускага селяніна, характарызуючы яго як цяжкае, але як памешчык для паляпшэння сялянскай гаспадаркі прапанаваў сясляць сялянаў у вялікія вёскі, захоўваць патрыярхальныя сем’і і нават злучаць у адзін двор невялікія сем’і суседзяў. Асобныя раздзелы кнігі прысвячаны апісанню народных абрадаў, звычайў, вытворчай дзейнасці, народнай метэаралогіі.

Важным метадалагічным дасягненнем М. Без-Карніловіча быў той факт, што ён імкнуўся вывучаць гісторыю асобных гарадоў або мясцовасцяў у непарыўнай сувязі з агульнадзяржаўнай і агульнаеўрапейскай гісторыяй. Таксама імкнуўся браць для свайго даследавання толькі падмацаваныя пісьмовымі крыніцамі матэрыя-

лы. Так, разглядаючы гісторыю Віцебска, М. Без-Карніловіч не назваў дату заснавання горада ці першага яго ўпамінання, не будучы перакананым у яе дакладнасці. Даследчык акрамя гістарычнага экскурсу ў мінулае адным з першых сярэд краязнаўцаў расказаў пра яго эканоміку, мясцовыя промыслы.

Даследаваў замчышча каля в. Сакалішча Полацкага павета. Ужываў звесткі, атрыманыя ад даследаванняў і аналізу легендаў і паданняў, для тумачэння абрадаў, вераванняў старажытнага чалавека. Напрыклад, запісаў са словаў полацкіх старажылаў, што поруч з колашым возерам Валоўе, што знаходзіцца на левым беразе Палаты, амаль насупраць Багародзіцкага манастыра, было капішча Перуна.

М. Без-Карніловіч сабраў краязнаўчыя звесткі і склаў гістарычныя даведкі пра Віцебск, Полацк, Лепель, Лукомль, Друцк, Оршу, Мсціслаў, Магілёў, Невель, Копысь, Себеж, Чарэю і іншыя гарады, і тым самым зрабіў істотны ўнёсак у развіццё беларускага краязнаўства і археалогіі.

Прафесар Леанід Лыч акрамя іншага пісаў пра яго так: «Цікавымі і каштоўнымі звесткамі папоўніў спачыну беларускага краязнаўства Міхаіл Без-Карніловіч... У час, калі польскімі і рускімі навукі адмаўлялася прысутнасць беларусаў у самой прыродзе, М. Без-Карніловіч без усялякіх сумненняў лічыў іх за самастойны народ».

Падымаваў **Алесь САЧАНКА**

Марыя Каменская – ураджэнка Ашмянаў

У 2022 годзе Беларусь адзначыць 140-я ўгодкі Янкі Купалы і Якуба Коласа. А мы, ашмянцы, задумаліся аб тым, як звязаныя лёсы славетных песняроў з нашай зямлёю.

Аказалася, што ёсць сувязь. У нататцы «Перад вайной Купала і Колас былі ў Ашмянах» журналіст Юрый Нікалаеў расказаў, што пад час паездкі ў Вільню 15 – 19 мая 1941 года ў складзе беларускай афіцыйнай дэлегацыі Якуб Колас і Янка Купала спыніліся ў Ашмянах, двойчы наведвалі магілу Багушэвіча ў Кушлянах.

У Канстанціна Міхайлавіча Міцкевіча сувязь з нашым горадам была яшчэ больш моцная. Тут нарадзілася яго жонка.

Марыя Дзмітрыеўна Каменская нарадзілася 26 студзеня 1891 г. у г. Ашмяны Віленскай губерні. Ёе бацька Дзмітрый Аляксандравіч пераехаў у Віленскі край у 1863 г. з Яраслаўля, дзе вучыўся на багаслоўскім курсе семінарыі, у Ашмянах ён быў псаломшчыкам Васкрасенскай царквы. Дзед Марыі таксама быў святаром у Яраслаўлі. Маці яе Марыя Цімафееўна паходзіла з сям’і памешчыцы лютэранскага веравызнання Генрыеты Карлаўны Гагенлоз, якая мела зямельныя ўладанні ў Віленскім краі, пражыла 85 гадоў, памерла ў 1910 г. і пахаваная ў Вільні.

У сям’і Каменскіх нарадзіліся 5 сыноў і 2 дачкі. Сястра Марыі – Вольга – памерла маладою. Можна, таму Марыю, як адзіную сястру, так любілі і шанавалі яе браты – Іван, Васіль, Міхаіл, Мікалай, Аляксандр.

Каменскія ў Ашмянах жылі нядоўга, 4 – 5 гадоў. Тут нарадзіліся Марыя і яе брат Аляксандр, а старэйшы брат Іван скончыў курс павятовага вучылішча. Пасля сям’я пераехала на іншае месца жыхарства, меркавана ў Слоніўскі павет.

Дзяўчынкаю Марыя вучылася ў духоўным вучылішчы, потым працавала настаўніцай чыгуначнай школы ў Вільні, пасля – у Пінску. Вялікае значэнне надавала яна адукацыі, лічыла неабходным заўсёды рабіць людзям дабро, ніколі не помсціць. У 1912 г. яна пазнаёмілася з настаўнікам Канстанцінам Міцкевічам.

«Лёс падараваў Коласу сустрэчу з жанчынай, якая стала на ўсё астатняе жыццё яго музай, каханнем, шчасцем. Абставіны сустрэчы так і засталіся для ўсіх таямніцай. Колас пра гэта нідзе і нікому не пісаў, толькі сціпла расказаў, як пісаў у нататкі вершы, прысвечаныя Марыі Дзмітрыеўне, але нікому, нават ёй, сваёй каханай, пра гэта не расказаў», – успамінае ўнучка Канстанціна Міхайлавіча Вера Данілаўна. Тая кні-

жачка трапіла да Марыі значна пазней, калі яны былі ўжо жанатыя, але, на жаль, згубілася пры пераездах. Толькі адзін верш «Дзяўчыне» быў пасля апублікаваны.

Праз год, 16 чэрвеня 1913 г., яны пажаніліся ў Пінску.

Пра чысціню і шчырасць стасункаў у Коласавай сям’і сведчыць такі ліст пісьменніка: «Марыя Дзмітрыеўна, мая нябожчыца жонка, была самым лепшым другам маім. Такія жанчыны, як яна, пападаюцца не часцей, як адна на 10000 жанчын».

Лёс Марыі Дзмітрыеўны быў і шчаслівы, і вельмі цяжкі. Нялёгка быць жонкай паэта-генія. На плячах жанчыны было выдзненне хатняй гаспадаркі, выхаванне дзяцей, клопаты па ўзвядзенні дома, які Міцкевіч пабудавалі ў 1927 г. у Мінску па Вайсковым завулку (дом не захаваўся).

Марыя Дзмітрыеўна нарадзіла і выгадавала трох сыноў: Данілу, Юрыя, Міхаіла.

Юрый загінуў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Даніла Канстанцінавіч, хімік па спецыяльнасці, філолаг-даследчык у душы, доўгі час працаваў у літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа на розных пасадах, стаў заслужаным дзеячам культуры Беларусі. З дапамогай дачкі Веры падрыхтаваў кнігу «Любіць і

помніць», прысвечаную памяці блізкіх яму людзей. Міхась Канстанцінавіч – малодшы сын Коласа – беларускі навуковец у галіне апрацоўкі металаў. Ён пайшоў з жыцця ў 2020 г.

Марыя Дзмітрыеўна з вялікай любоўю і пяшчэтай ставілася да дзяцей, а ім пашчасціла ў тым, што ў бацькоў ніколі не было сварак, што ў сям’і панавала атмасфера любові і дабрыйні. І гэтую атмасферу найперш стварала маці. Руская па нацыянальнасці, жонка Коласа дасканала валодала беларускай мовай, ведала шмат народных песень, часта спявала «Ой, запвіла ружа, белы цвет», «З гары па даліне галубы ляталі».

Сям’я знакамітага паэта, зразумела, заўсёды была на вяду. Колас, як паэт, акадэмік, дэпутат, быў чалавек публічны. Дома ў яго была многа людзей. У розных крыніцах захаваліся ўспаміны блізкіх і знаёмых пра жонку Канстанціна Міхайлавіча. Яна была добрай гаспадыняй, смачна гата-

вала. А яшчэ добра шыла, збірала зёлкі і імi лячыла сямейнікаў, займалася адукацыйнай дзяцей, падтрымлівала ўтульнасць, спакой і шчасце ў доме.

Апошнія чатыры гады жыцця для Марыі Дзмітрыеўны былі цяжкім выпрабаваннем, і не толькі для яе. Ішла Вялікая Айчынная вайна. Міцкевічы пакінулі ахоплены пажарамі Мінск і дзевяць дзён дабарлілі да Масквы. Потым эвакуаваліся ў Ташкент... Апошні ліст ад сына Юркі з фронту... Гарачы паўднёвы клімат... Несціханы боль за лёс краіны, за родную Беларусь, за людзей, за сына, які прапаў без вестак... Частыя хваробы... Усё перапылялася. «Пагаस्ता ты, яснысенская зорка», – напісаў Колас у ліпені 1945 г. пасля яе смерці. Пахаваная Марыя Дзмітрыеўна на Вайсковых могілках у Мінску.

Амаль 32 гады пражылі разам Марыя Дзмітрыеўна і Канстанцін Міхайлавіч. Ёй не пашчасціла ўбачыць унучка. А калі нарадзілася першая ўнучка, яе назвалі Марыяй. Сялета споўнілася 130 гадоў з дня нараджэння Марыі Дзмітрыеўны Каменскай (Міцкевіч). І мы ўдзячныя лёсу за тое, што ён паслаў нам такое знаёмства, дапамог адчуць прыгажосць крышталёва-чыстай душы гэтай жанчыны, якая нарадзілася на нашай Ашмяншчыне.

А людзям, якія вывучаюць сямейную педагогіку, я параіла б звярнуцца да вывучэння гісторыі сям’і Міцкевічаў. Для мяне яна – ідэальная.

Аля ПЛЯВАКА

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Авалодамі словам землякі

(Працяг.
Пачатак у № 38)

«Яглы – калі няеўшы спаць ляглі...», – так мой бацька ў Бабышках гаварыў пра поспную вячэру. Пра такое незразумелае слова я распавёў Р. Барадуліну. Той прывёў ушацкую моўную паралель: «Яглі – пацалаваліся і спаць ляглі». Значэнне дзіўнага слова ўпершыню дазнаўся ў пражскай краме: Jahly – гэта проса. Не вельмі насытная ежа атрымліваецца...

Калі сусед сабраўся ў дарогу, а вярнуўся напуста, бацька мой пацельваўся: «Зьездзіў, як цар пад

Рыгу». Бо марнай была тая паездка – «на ўзьвей вецер». «Сяк зьездзіў, ні за хны збродзіў боты. Зацягнула яго на чортавы віры...». Першая прымаўка ўзнікла на гістарычнай Дзісеншчыне, а з нагоды такой: маскоўскі цар Аляксей Міхайлавіч у 1656 г. распачаў Лівонскую вайну. Ішоў пад Рыгу, але першы паход быў няўдалы. Вяртаўся з войскам міма Дзісны, рабаваў, паліў сядзібы...

Запомніліся і такія выслоўі бацькі: «Май – каню сена дай, а сам на печ уцякай», «Прычыну і канём не аб'едзіш», «Дурасць служыць розуму за тачыла», «Удала займець – як з

Родная хата ў Бабышках

хваста сарваць»... Запісаў я і такое рыфмаванне: «У кожным родзе курва і злодзей». Не вялікая розніца ад ушацкага Барадуліна: «У вялікім родзе і курва, і злодзей».

Учаліліся ў мяне і такія ўспаміны мамы:

– Бувала, вясной да Дзвіны зьбіраліся – на скрыжніцу паглядзець. А часцей вясной чулася: «Пойдзем на Волту! Успол на рацэ пачаўся, лёд зрушыўся!»

Ох, які скарб, гэты народны слоўнік! Навошта мне слова «двойня», калі чуў ад цёткі Ядзвінкі: «Рэдка бываець такое: у маёй сьвякроўкі парнісьцікі радзіліся – дзьве дзяўчыначкі».

Вось пераглядаю ўспаміны сястры Ніны – і на паперцы пазначаюцца новыя радкі:

У завях зімы не заблудзіцца час. Будзем памятаць мы – будучь помніць і нас...

А сястра Ніна ўзгадвала пра нашу далёкую радню так: «У бабышкаўскіх Рамана і Грышкі Панізьнікаў мама Вольга доўга хварэла, пакутавала: ніяк не магла памерці. Мо' таму, што ўсе жыццё была знахаркай, замовамі і зёлкамі ўмела і кароў на хутарах лячыць. Сьмерць не прыходзіла, і людзі зрабілі так, як было на тыя часы пры падобных выпадках прынята: над ложкам Вольгі разабралі столь, ускрылі страху... На трэція суткі цётка Вольга сканала».

Пра нязведанае сястра Ніна расказала і такое:

– Пачалася навальніца. Пастух паспеў цялят загнаць у хлеў, як раптам у будынак пярун ударыў. Пазвалі Міколіху Кукуць урававаць той хлеў з цялятамі, які ўжо пачаў узгарацца. Іскры – увісь. Людзі забаяліся, каб не загарэліся хаты на хутары ў Латышах. Міколіха ўзяла ікону Божае Маці, узяла яе наўпроць іскры – і павярнулася з малітвай, каб ісьці ў бок лесу. Іскры – за ёй. Такі ўчынак Міколіхі Кукуць ураваў хутар ад выпалення. І калхозны статак зьбярогся. Начальства з Мёраў пасля дзівавалася: і як так можна...

Помню, расказвалі і пра такую жанчыну: ёй малітвай, замовай удавалася расплавініць на небе чорную навалу хмараў перуновых. Яе вырак змог адсунуць бяду ад хутара.

Бабуля Альжбета, 1886 г.н., самая блізкая наша суседка-радненька ў Бабышках. Гэта яна прымала мяне на свет (бабіла – пупавіну адраза-ла), пакідала на аўшка меткі майго росту. Яе забава са мною была такая: «насіць гаршка». Было: ускіне мяне на плечы (на карак), трымае за ногі, і я,

гаршок, углядаюся: куды ж гэта мы топаем? Памятаю: бабуля пасадзіць мяне на пелену і пачастуе, і казачку збаіць... Вось выслоўі бабулькі Альжбеты: «У цябе сённека галоўка босенькая», «Ці сяк прыйшоў, мо' што мне перадаць хочаш?», «Ой, ня тут гукана сто разоў, у Антона абарваніна...», «Чалавек сабакі не баіцца, ды зьвягі ня любіць», «Саракі гоняць сьнег да ракі». Аднаго разу бабулька нібыта пра сябе праспявала:

А наша бабулька і вумна-разумна,
Ды без кічка на вулку ня выйдзіць,
Ды без піражочка да ўнучкі ня прыйдзіць.

Ды запрагайце вы дванаццаць петухоў,

Ды завязіце нашу бабульку дамоў.
Неўзлюбіла яна калгасныя парадкі:
«Ну што за мужыкі пайшлі... Скура ўсемярых аднаго петуха будучь біць»,
«Адным ні тэндэ, ні сэнды, а другім удача – як чорт у руку пернуў»,
«Жывеш і сьвятых не аббачыш»,
«Раней пасты саблюдзілі. І быў дзень, калі казалі: "Пост важыцца!" Зімой было. Я павешу на куст праснак і заву цябе: "Глядзі! Пост важыцца!"»

Умела бабуля Альжбета адчапіцца ад надакучлівай суседкі і адным дыхам выказацца: «А хрэн табе ў вочы, галавешка ў зубы, перац у нос, галень паміж калены, клубок нітак паміж лытак, пад хвост памяло – каб аж дух заняло!»

Бабуля Ганэта Сялюн (у дзявоцтве Падабыцька з роду Танайнаў) жыла ў маёй мамы ў Бабышках. Расказала, як яна стала калекам на ўсё жыццё. Яе сын Сяргей быў у партызанах. А партызанскія сем'і гітлераўцы стараліся знішчыць. І каб не быць расстралянай, яна з многімі суседзьямі схавалася ў балоце Мох. А там падрыгва ішлі карнікі на лыжах і цэліліся ў людзей. Загінулі і некаторыя нашыя родзічы – Панізьнікі. А бабуля Ганэта ратавалася тым, што з галавою акулнулася ў глыбокі вір і дыхла праз чарацінку. У яе цень на вадзе стрэлілі... «Пастрадалі суставы ног ад доўгага сядзеньня ў вадзе», – прызнавалася бабуля. Але ж за ёй родзічы прыглядалі ў Бабышках, у Латышах, у Рызе... Захаваўся ў памяці ад выпадкова ўратаванай з балота Мох жанчыны дзіўны экспромт: яна з хутара Гулякі каля таго балота намалывала словамі такі трагічны пейзаж: «Загарэліся Гулякі ззаду, сьпераду, з бакоў...».

Сяргей ПАНІЗЬНІК

(Працяг будзе)

Сястра Ніна каля жульвіцы-вярбы на месцы роднай сядзібы ў Бабышках.
(22 жніўня 2007 г.)

Вечны вандроўнік Глыбоцкага краю

(да дня нараджэння Язэпа Драздовіча)

Кожная эпоха выбірае сваіх герояў. Яны не проста пражылі жыццё, яны пакінулі яркі, добры след, былі прыкладам служэння і любові да Радзімы, жылі для людзей і з людзьмі. Такім чалавекам з'яўляўся Язэп Нарцызавіч Драздовіч – мастак, этнограф, фалькларыст, археолаг, скульптар, выкладчык, літаратар, даследчык космасу і проста чалавек, які любіў усё роднае і слова беларускае шанаваў.

Восень паступова ўваходзіць у свае правы. У школе наладзіліся заняткі, нібы і не было лета і канікулаў. А мы пачынаем рыхтавацца да любімай вечарыны, якая традыцыйна адбываецца 14 кастрычніка. Гэты дзень багаты на святы – Дзень Маці, свята Пакровы і Дзень нараджэння нашага земляка, вядомага мастака Язэпа Драздовіча (нарадзіўся 13 кастрычніка. – «КГ»).

Каму не знаёмая асаблівая цішыня музея, цікавыя аповед экскурсавода, напоўнены любоўю да карцінаў, кніг, экспанатаў музея... Я вельмі люблю музей і іх асаблівую атмосферу даўніны. Не першы раз прыходжу ў свой школьны музей, дзе даведваюся пра гісторыю роднага краю, акунаюся ў мінулае. Напэўна, няма ў школе вучня, які не адказаў бы на пытанне: хто ён – Язэп Драздовіч? Аб ім мы ўпершыню пачулі, калі яшчэ ў пачатковай школе наведвалі большыя краязнаўчы музей, дзе большая частка экспазіцыі прысвечаная жыццёваму і творчаму шляху Язэпа Драздовіча, – саматканеае палатно, на якім рукою мастака пазначаная дата нараджэння, партрэт, выразны з дрэва, карціны, дакументы, копіі літаратурных твораў і яго знакамітыя дываны: «Дзве дзяўчыны на мастку», «З новаю дарогаю», «У свеце жывёл».

Акрамя ўсяго названага сабраныя запісы ўспамінаў людзей, якія памятаюць «дзядзьку Язэпа», бо ў нашых мясцінах толькі так яго называлі.

Вось што распавяла нам Галіна Шантар з Ліплянаў: «Язэпа Драздовіча мы запамнілі хударлявым, высокага росту, у доўгім плашчы з берэтам з воўны на галаве і з ляскай у руцэ. Ён быў вельмі выхаваным, шчырым вернікам, цікава гуляў з дзецьмі. Мастак часта блукаў па лесе, шукаў пянькі для разьбы па

дрэве, збіраў, сушыў грыбы і варыў з іх поліўку, а ноччу выходзіў на двор і разглядаў, што дзеецца на зорках. Драздовіч хадзіў па вёсках, па замовах размалёўваў мэбля і пісаў на палатне свае прыгожыя і яркія насценныя дываны з беларускімі кветкамі і роднымі краявідамі. У кожнай хаце быў такі дыван, а ў нашай – з трыма красналюдкамі. Адзін у бубен біў, другі ў трубу трубіў, а што рабіў трэці – не памятаю. За працы браў тое, што давалі, і таму жыў бедна. З ім заўжды быў салдацкі кацялок. Ежу ён гатаваў сам: на вогнішчы ці керагазе. Усе ў наваколлі ведалі Язэпку Драздовіча і паважалі, а некаторыя нават і пабойваліся гэтага дзівака – мастака і вандроўніка».

А яшчэ зусім нядаўна музей папоўніўся каштоўным набыткам – макаткай Язэпа Драздовіча «Анёлка». Яна знаходзілася ў школьным пакоі-музеі Прощаўскай сярэдняй школы. Пасля яе рэарганізацыі многія экспанаты перадалі ў краязнаўчы музей нашай школы. Згодна з запісам інвентарнай кнігі, макатка была падараваная жыхаркай вёскі Псуя Аленай Вікенцеўнай Давідовіч 20.01.1992 года. А з 2 жніўня 2019 года зарэгістраваная ў кнізе ўліку экспанатаў асноўнага фонду нашага музея. Таму пра яе і пойдзе гаворка.

Макатка (makatka) – гэта дэкаратыўная тканіна невялікіх памераў,

яны могуць быць выкананыя ў розных тэхніках: вышыўка, ласкутнае шыццё, вязанне ці роспіс на палатне. Звычайна макаткай упрыгожвалі чырвоны кут сялянскай хаты. А для Алены Вікенцеўнай яна была любімай маляванкай. Доўгі час упрыгожвала яе кут, дзе стаяў ложкак у старой хаце. Не пакінула яна дарагі падарунак і тады, калі сям'я пераехала ў новую хату: лічыла, што анёлка яе абараняе. Жанчына ўспамінае, як «у 1952 годзе, напярэдадні вясялення старэйшай сястры, некаторы час жыў у іх і старэйшым сёстрам маляваў дываны ў якасці прыданага, бо бедната была несусветная. Размалёваў і самаробную шафу. Яна вельмі доўга была ў нас, а потым перафарбавалі яе. Не думалі, што будзе мець такую каштоўнасць. Засталіся ў памяці яго добрыя вочы, доўгая сівая барада і чорны пярэдняк да самай падлогі».

Паводле хрысціянскай традыцыі анёлы – гэта Божыя вестунны, якія прызваныя дапамагаць людзям. Пры хрышчэнні кожны чалавек надзяляецца сваім анёлам-ахоўнікам. Гэта тонкая сувязь з нябёсамі не засталася без увагі многіх мастакоў. Да таго ж лічаць, што алейныя фарбы дапамагаюць перадаць чароўнасць сустрэчы чалавека са сваім анёлам. Разгледзім, як гэта атрымалася на макатцы Язэпа Драздовіча.

Памерамі яна невялікая, усяго 50 на 60 сантыметраў. На чорным палатне ў цэнтры анёлка у выглядзе дзяўчынкі з бантам. Ён нібы спускаецца ў хвалепадобных воблаках. За спінаю блакітныя крылы. У гэтым вобразе, на маю думку, адчуваецца цэпльна, супакаенне і каханне, нават нешта касмічнае. Магчыма, і тут золата сонца на заднім плане. А можа, гэта ззынне, што выходзіць ад нябеснага стварэння?

Між іншым, да гэтай тэмы Язэп Драздовіч звяртаўся, калі займаўся разьбой па дрэве. У Ніны Падляшчык з гарадскога пасёлка Падсвілле мы ўбачылі выразаную з дрэва, размалёваную фігуру анёла, якая захавалася ад маці. «Раней мы

жылі ў Свіле. Я яшчэ маленькая была, толькі крыху ў памяці захаваўся вобраз старога чалавека ў доўгім чорным паліто. А маці часта яго ўспамінала і ласкава называла «Язэпка». Быў дыван, два выразныя і размалёваныя Дзецы Марозы, анёлка. Застаўся толькі анёлка, мы яго кожны год на Раждство ставім на стол каля елкі. Хто ведаў у той час, што трэба захаваць...»

«Анёлка мой, будзь са мной, ты ўперадзе, я за табой!» – так вучыла мяне мая бабуля прасіць абароны і дапамогі ў тых, чыё абранне служыць людзям і быць часткаю іх жыцця. І ў такі момант хочацца верыць у тое, што анёлка з палатна заўсёды падставіць сваё плячо!

Традыцыйна кожны год у школе праходзяць мерапрыемствы да дня нараджэння мастака. Са сцэны гучаць вершы паэтаў Глыбоччыны, прысвечаныя Язэпу Драздовічу, песні, тэатральныя пастаноўкі і абавязкова танцы, бо вядома, што мастак любіў паганчыць.

Юныя мастакі наладжваюць выставы сваіх невялікіх палотнаў, а яшчэ праходзяць майстар-класы маляванак. Вось гэта цуд! Уявіце: перад вамі невялікае чорнае палатно, наразаная авальнымі кавалкамі бульба. Яе мачаеш у фарбу... і атрымоўваюцца амаль такія цюльпаны, як у Язэпа Драздовіча на маляванках.

Напрыканцы дазвольце прывесці тут любімы верш Івана Волкава «І пасвятлее ў нашай хаце»: *Дзядуля з кайстрай па плячыма да нас аднойчы завітай.*

Стары абвёў усіх вачыма, Паўстак свой з плячэй ён зняў. – А вось і я, дзень добры ў хату, Дыван прасілі распісаць? – Скажы, руку націснуў тату. – Сядай, Язэпка, што ж стаяць... – Спярына паснедай, – кажа маці, З грыбамі поліўка, бліны, І знойдзем кубак квасу у хаце, Бо чым базаты, рады мы. Паснедай майстар і за справу: Распяў на раму палатно, Тварыў ён дзіва, стаў на лаву, І расчыніў у сад акно. На палатне заззяла сонца, Узняўся бор густой сцяной, Рака журчыць,

журчыць бясконца, І неба светлае над ёй. Мастак здаволень!

«Вось арнамент Зраблю з цюльпанаў па кругу, Адсюль яшчэ разок заглянем, Як скочу, адпачыць змагу». Здаецца ў хаце пасвятлела, У захапленні ўсё кругом, Гамоніць тут дзяўчынка Нэла З дзядулем добрым мастаком: – Дзе фарбы браў,

як іх разводзіць? І пэндзаль ёй дае мастак. Табе жыць вечна ў народзе, Язэп Драздовіч – наш зямляк!

Сардэчна запрашаем усіх зацікаўленых наведваць наш школьны краязнаўчы музей, каб сутыкнуцца з дзіўным, захапальным светам твораў Язэпа Драздовіча.

Паліна ПАСЮК, вучаніца 9 класа Падсвільскага ясяў-сада – сярэдняй школы Глыбоцкага раёна Краўнік: Таццяна Іосіфаўна Пасюк, настаўніца беларускай мовы і літаратуры

Царкоўнае краязнаўства

Накрышкі: гісторыя краю як захаванне і крыніца асабістага гонару

«Без ведання гісторыі не мінулае страчвае свой змест і сэнс, а менавіта дзень сённяшні і той, які ў Беларусі яшчэ надыхдзе», – з гэтай інтэнцыяй стваралася грунтоўнае краязнаўчае даследаванне «Накрышкі: летапіс Барыса-Глебскай царквы і краю». Кніга выйшла сёлета ў выдавецтве «Чатыры чвэрці». Аўтар – святар Георгій Рой, да нядаўняга часу настаіцель гродзенскага Пакроўскага сабора, з канца ліпеня пераведзены ў вёску Квасоўка. Кніга – падзяка людзям і краю, пяць гадоў з якімі адкрылі айцу Георгію душу Беларусі. Мы пагутарылі з аўтарам пра працу 15-і гадоў яго жыцця. Гэта сімвалічна адбылося ў дзень памяці Барыса і Глеба і дзень 200-годдзя сучаснай накрышскай царквы.

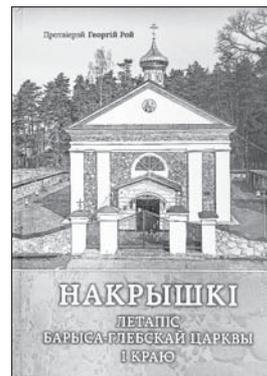
Але спачатку колькі слоў пра кнігу. Даследаванне прысвечанае гісторыі Накрышкаў прыхода, а гэта не толькі самі Накрышкі, з націскам на першы склад (Дзятлаўскі раён), але яшчэ 22 вёскі паміж Нёманам і Ліпчанскай пушчай. Апавед бярэ пачатак ад апошніх ледавікоў да сведчанняў, як паміраюць вёскі ў XXI ст. Але галоўнае ў ім – людзі. Гісторыя Накрышкаў краю раскрываецца праз лёсы яго святароў, лёс роду Стравінскіх, фундацару Барыса-Глебскай царквы і ўладальніка маёнтка ў Накрышках з сярэдзіны XVIII ст., лёсы прыхаджаняў. Асобна апісваецца гісторыя кожнай вёскі, што складаюць прыход. Апавядзе дапамагаюць старадаўнія і сучасныя фотаздымкі, копіі каштоўных дакументаў, карты-схемы, пейзажы польскага мастака Станіслава Чайкоўскага, які жыў у Накрышках перад вайной.

памяталі, мне здаваліся абсалютна нерэальнымі. Потым усё знайшло дакументальнае пацвярджэнне. Так у мяне змянілася стаўленне да вуснай гісторыі.

Потым пайшлі дакументы. Тут мне вельмі пашанцавала: я знайшоў архіў Дзятлаўскага благачыння. Ён выглядаў так: мяхі, зваленыя пад паліцай, і гаспадар не надаваў гэтаму ніякага значэння. Аказалася, там вельмі цікавая грунтоўная інфармацыя. Чым больш інфармацыі збіраецца, тым больш узнікае пытаньні, гіпотэзаў, якія трэба пераправаць, удакладняць. І тут ужо даводзілася шукаць, напрыклад, сваёй тых людзей, лёсы якіх я апісваю. Хаду адзначыць, што ў кнізе гісторыі ўсяго краю. Займальна старонка – гісторыя мясцовага яўрэйства, як складваліся ўзаемны паміж беларусамі, палякамі і яўрэямі.

Цікавая знаходка – рэшткі бібліятэкі Стравінскіх, што знаходзяцца ў Варшаўскай бібліятэцы. Каштоўныя дакументы знайшліся ў Віленскім архіве. Цікавымі былі ўспаміны жонкі досыць вядомага польскага мастака С. Чайкоўскага. Яны гадоў дзесяць жылі ў Накрышках. С. Чайкоўскі пакінуў цэлую серыю карцінаў па Накрышках, а яго жонка – успаміны. Таксама знайшліся ўспаміны жонкі ўладальніка маёнтка ў

накрышскіх царкваў. Былі яшчэ два папярэднія храмы, гісторыя якіх пачыналася меркавана ў XVI ст., а можа, і раней. Удалося стварыць гіпотэзу, у якіх абставінах яны былі знішчаныя. Здзівіла мяне, якія людзі прайшлі праз накрышскую царкву. Там прыкладна два гады служыў будучы архіепіскап Мінскі Феафан (Семяняка), прадстаяцель Беларускай Царквы; будучы архіепіскап Бразільскі і Сан-Паўльскі Феадосій (тады Павел; Самойловіч); амаль два гады – Антон Сокал-Кутылоўскі, пазней адзін з лідараў Слуцкага збройнага чыну.

Потым было мноства лакальных адкрыццяў па гісторыі той ці іншай вёсачкі. Напрыклад, ёсць такая вёска Латышы. Там сёння жывуць толькі два чалавекі. Калі туды дабраешся, думаеш: чаго людзі наогул у гэтую глух палезлі будаваць сабе дамы? Аказваецца, там быў рачны порт, які трымалі мясцовыя яўрэі з прозвішчам Каплінскія. І яны напругам гандлявалі з Прусіяй. Везлі зерне, прадукты, лес – усё, што збіралі мясцовыя сяляне. У накрышскай царкве ёсць іконы, пісанья на золаце, канца XIX – пачатку XX ст., на іх захаваліся шмільдчкі: ахвяраванне селяніна вёскі такой. Я прыкідваю, колькі гэтая ікона каштавала б цяпер: ну, гэта тысячы 3 – 4 дзярляў. Мы прывыклі думаць: «бедныя сяляне». Адкуль у іх такія грошы? Аказваецца, гэта дзякуючы таму, што яны ўсё, што вырошчвалі, правалілі на экспарт.

Калі я служыў у Накрышках, звяртаў увагу на абрады. Там многа забабонаў, якія з пункту гледжання строга царкоўнага я павінен крытыкаваць і выкараняць. Але я гэтага не рабіў. Бо я бачыў у гэтым каштоўнасць – штосці справядлівае. Урэшце я казаў сабе так: калі больш годныя, больш разумныя за мяне папярэднікі гэтага не чапалі, то і я гэтага рабіць не буду. Напрыклад? Выносяць нябожчыка, а яго старэйшы сын павінен сесці на парог дома, і труну павінны пранесці над ім. У іншай вёсцы плятуць паясок на смерць з пэўным арнамантам, і перад тым як закрыць вёчка труны, звязваюць на нябожчыку, пры гэтым нейкія формулы развіталыня гавораць.

– Чым Ваш першы прыход, айцец Георгій, так зацікавіў, што вырашылі паглыбіцца ў яго гісторыю?

– Можна сказаць, выпадкова лёс мяне звязаў з гэтай вёскай. Я быў выкладчыкам семінарыі ўжо святаром, але мне вельмі хацелася паспрабаваць прыходскае жыццё. І я звярнуўся да епіскапа з просьбай. Помню, калі паехаў у Накрышкі, была залатая восень. Здалёк убачыў царкву пад шатамі векавечных клёнаў, стракатую лістоту, хвалепадобную агароджу храма... Гэта мяне вельмі ўразіла. Бываюць моманты, калі адчуваеш гісторыю фізічна. Літаральна з першых дзён майго служэння там я пачаў вывучаць гісторыю гэтага месца. Яна усё больш і больш мяне захапляла, і быў такі перыяд, калі я нічым іншым не мог займацца.

– Адкуль така цікавасць да гісторыі? Вы ж не маеце адукацыі гісторыка.

– Але з дзяцінства ў мяне была цікавасць да яе дзякуючы майму дзеду Васілю Данілавічу Цімашукі. І кнігу я прывязуў яму. Гэта быў звычайны селянін, але ён вельмі любіў свой куточак на Кобрыншчыне. І калі мы пасвілі каровы, ён апавядаў вельмі цікавыя гісторыі, паказваў старадаўнія курга-

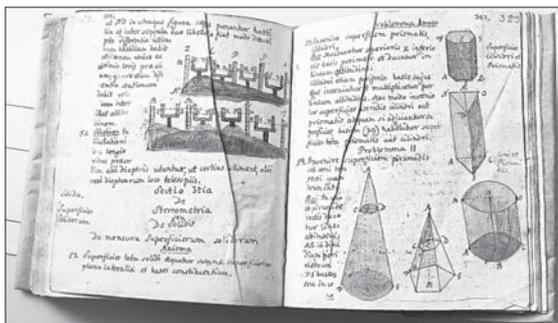
ны. Было выхаванае пацучцё гісторыі.

– У прадмове Вы пісалі, што «прышлося літаральна прадзірацца да рэшткі старажытных муроў». Раскажыце, як збіраўся матэрыял.

– Першапачатковы перыяд даследаванняў быў няпросты: трэба было знайсці тых ітагачкі, якія дапамаглі б разблытаць складаны клубок гісторыі. І тут вялікую ролю адыгралі накрышскія старажылы, шмат якіх ужо няма сярод жытых. Іх апаведы давалі першыя накірункі. І што цікава, пэўныя сюжэты мясцовай гісторыі, што яны

Першая старонка пропаведзі на асвячэнне накрышскай царквы

Падручнік геаметрыі Бруна Фларыяна Стравінскага

Гутарыла Юлія ЛАЎРАНКОВА

(Заканчэнне ў наступным нумары)

«Почырк» думак і натхнення

Бадай, не бывае людзей, абыякавых да вышыўкі. Па-ранейшаму існуюць яе прыхільнікі, якія ствараюць сапраўдныя шэдэўры, і тыя, хто цікавіцца іх майстэрствам.

У Карэліцкім раённым краязнаўчым музеі адбылася выстава-сустрэча «Жыву, люблю, вышываю», прысвечаная вышыўцы і майстрам Карэліччыны. Сапраўднымі гераінямі сустрэчы сталі Таццяна Купрас і Кацярына Лустач, якія шчодро дзяліліся сакрэтамі свайго майстэрства з гасцямі.

На выставу К. Лустач прадставіла дзесяць працаў. Сярод іх «Дама ў капелюшы», «Пара», «Коцік», «Снегіры», «Кветкі ў карзіне» і іншыя. Вышывае крыжыкам каля пяці гадоў. Майстрыха працуе медыцынскай сястрой аддзялення гемадыялізу ў Карэліцкай цэнтральнай раённай бальніцы і лічыць, што вышыўка яе заспакоівае. Дапамагаюць у захапленні часопісы «Вышыўка для душы». Увогуле, гэта справа сямейная: прабабуля Кацярына вышывала крыжыкам і ткала, бабуля Аляксандра вышывала крыжыкам і сукала пражу, а матуля Лілія Георгіеўна вышывала гладзю. «Вышыўка – занятак для душы», – лічыць К. Лустач.

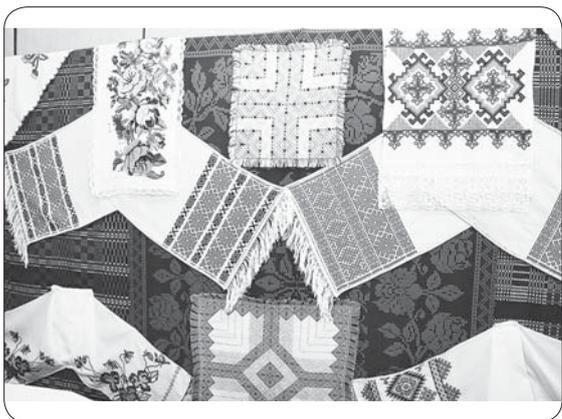
Т. Купрас працуе інжынерам па ахове працы ў Карэліцкім будаўнічым прафесійна-тэхнічным ліцэі. Вышывае з дзяцінства, бабуля і матуля таксама займаліся гэтай справай. Жанчына працуе ў тэхніцы «вышыўка ў набор» ці, як раней казалі, бранае ткацтва. Майстрыха вышывае ручнікі, абрус, сурвэткі. Вышыла дацце сяброўкі вясельны ручнік, дорыць свае творы знаёмым. Жанчыне гэты занятак прыносіць задавальненне. На выставу яна прадставіла вялікі абрус, ад якога прысутныя былі ў захапленні.

Майстрыхі назвалі якасці, якімі павінен валодаць майстар па вышыванні: цяпенне, захапленне, любоў да творчасці, жаданне стварыць шэдэўр. Выказалі яны і пажаданне навічкам: спрабаваць – і кожны выбера сваё.

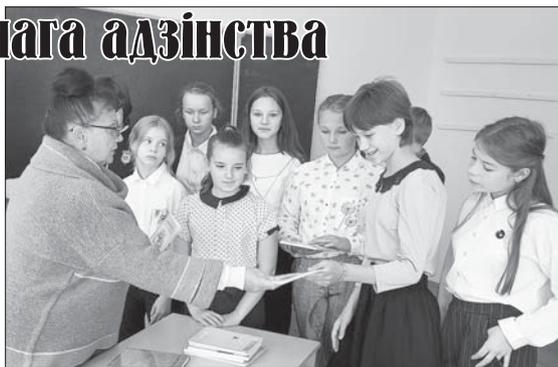
На сустрэчу завіталі і ўдзельнікі гуртка «Кудесніца», што дзейнічае пры Цэнтры сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Карэліцкага раёна. Загадчык аддзялення дэнага знаходжання для грамадзянаў пажылога ўзросту Вольга Жук патлумачыла, што тут сабраліся майстры свайой справы, а пад час сустрэчы з гераінямі выставы яны змагі запазычыць штосьці карыснае для сябе.

Напрыканцы прысутныя задалі пытанне дырэктару музея: «Ці можна аддаць у экспазіцыю бабуліны вышыўкі?» На што Дзмітрый Арцхо адказаў: «З радасцю прыем рэчы».

Галіна СМАЛЯНКА
Фота Іны ЛЕЙКА

Урок народнага адзінства

Як жа прыемна было зноўку сесці за школьную парту і, адчуўшы сябе вучнем, прыпомніць школьныя гады! Але галоўная задача ў мяне была – паразмаўляць з вучнямі Хорастаўскай школы Салігорскага раёна пра нацыянальнае адзінства ў нашай краіне.

Усё пачынаецца з дзяцінства: сяброўства з людзьмі розных нацыянальнасцяў, якія жывуць у Беларусі, узаемападтрымка, павага, узаемаразуменне, а галоўнае – любоў да нашага агульнага дому, Беларусі. І любіць, і берагчы яе патрэбна так, як любяць маму і тату, бабулю і дзядулю, браціка і сястрычку, свайго сябра. А яшчэ – абараняць. Вось аб гэтым ішла гаворка з вучнямі на ўроку, прымаркаваным да Дня народнага адзінства, на які я была запрошаная. Вядома, паняцці Радзіма і мова непадзельныя. І трэба адзначыць,

што вучні актыўна прымалі ўдзел у нашым дыялогу. На мой погляд, важна з маленства дзецям прырочыць і любоў да роднага краю, і пачуццё патрыятызму, і павагу да людзей, якія жывуць побач, і да краіны наогул.

Напрыканцы ўрокаў, а яны прайшлі і ў малодшым, і ў старэйшым класах, я прадставіла два свае зборнікі, чытала вершы. І нават школьны званок, што абвясціў аб

перапынку, не перарваў наш цікавы дыялог пра сяброў, школу, суседзяў, а галоўнае, пра нашу Радзіму, дзе ёсць месца для розных людзей, дзе самае важнае для ўсіх – жыць у міры і згодзе.

Дзякую вам, юныя харастваўчаны, за цікавую размову, а настаўнікам – за такіх цікаўных і грамадзкіх вучняў.

Валянціна БАБКО-АЛЯШКЕВІЧ,
в. Радкава, Салігорскі раён

Кастрычніцкія замалёўкі

Упоперак

Уздоўж

1. «Агалела .... // Знята // Збажына з яго даўно». З паэмы Якуба Коласа «Сымон-музыка». 6. Калі чакаецца ранняя ... – камароў у кастрычніку ўжо няма (прыкм.). 9. Познія восеньскія грыбы; з'явіліся ... – чакай замаразкаў (прыкм.). 11. Тое, што і земляроб (састар.). 13. У кастрычніку ... у крузе – лета будзе сухім (прыкм.). 14. Дарадчы орган пры патрыярху. 15. Кастрычнік сакавік брат: ... пагод на дзень (прыкм.). 16. Расліна з прыемным вострым пахам. 19. «Я маюю, як ... аправаецца ў восень, // У кастрычніцкі смутак». З верша Т. Светашовай «Я маюю паветра». 20. Задзякальнае сузор'е, праз якое праходзіць Сонца ў кастрычніку. 22. Пахілая паверхня гары. 27. Адна з стараславянскіх назваў кастрычніка. 28. ... у чалавека родная маці, адна ў яго і Радзіма (прыкм.); 14 кастрычніка – Дзень маці. 29. «Кажуць, будзе ранняя зіма. // І бядуе .... дроў няма». З верша М. Маляўкі «Будзе ранняя зіма».

1. Калі на ... не было снегу, не будзе яго яшчэ два тыдні (прыкм.); свята ... адзначалі 14 кастрычніка. 2. «Ціха сцелецца, сцелецца, // ... на ... у гаях. // Залатая мяцеліца // Шаласціць на дубах». З верша А. Бялёвіча «Кастрычнік». 3. Кастрычнік зямлю балоціць, а ... залочыць (прыкм.). 4. Гатунак яблыкаў. 5. Закончаная частка спектакля. 7. Вякі ападак на дне вадаёмаў. 8. «І ўжо адтуль рукою маткі // На ўслон шпурляліся ...». З паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» («Раніца ў нядзельку»). 10. «Светлы кастрычнік // У празрыстасці светлай крынічнай, // ..., залаты ...». З верша П. Панчанкі «Родная мова». 12. Неперыядчы зборнік з твораў розных аўтараў-сучаснікаў. 17. Сонца садзіцца ў хмару – на другі дзень чакаецца дрэнная ... (прыкм.). 18. Невялікі пушны звярок. 21. Паліўнічы-прафесіянал. 23. У кастрычніку і ... з дрывамі, і мужык з лапцямі (прыкм.). 24. «Люблю мой ... у познае восень, – // Як плод звісае да зямлі». З верша Цёткі (А. Пашкевіч) «Мой ...». 25. «Глянь: пад асінамі леташні ліст, // там падасінавік // хітры, як ...». З верша А. Вялюгіна «Грыбы». 26. Мужчынскае імя.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

1	2	3	4	5	6	7	8
		9					
					10		
11		12	13		14		
	15					16	
17							18
19			20	21	22	23	
			24		25		
		26	27				
28							29

Кастрычнік

17 – Аўгуст III (Фрыдрых Аўгуст II; 1696 – 1763), вялікі князь літоўскі, кароль польскі, курфюрст саксонскі – 325 гадоў з дня нараджэння.

17 – Школьнікаў Сямён Пейсахавіч (Паўлавіч; 1901 – 1977), мастак-грэмёр, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

19 – Жыдовіч Марыя Андрэеўна (1906, Дукора – 1977), мовазнаўца, заслужаны дзеяч навукі Беларусі – 115 гадоў з дня нараджэння.

21 – Бідэр (Бідар) Герман (1941), аўстрыйскі лінгвіст, беларусіст, перакладчык, спецыяліст у галіне параўнальнага мовазнаўства, папулярызатар беларускай культуры ў Аўстрыі – 80 гадоў з дня нараджэння.

21 – Муравейка Іван Андрэевіч (1921, Любанскі р-н – 2021), паэт, заслужаны работнік культуры Беларусі, выдатнік друку СССР, лаўрэат прэміі імя Васіля Віткі – 100 гадоў з дня нараджэння.

22 – Стасевіч Лілія Яфрэмаўна (1921 – 1999), актрыса, дыктар радыё, педагог, заслужаная артыстка Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

24 – Глебаўская Яніна Казіміраўна (1901, Мінск – 1978), актрыса, народная артыстка Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

24 – Сайкоў Іван Паўлавіч (1911, Гомель – 1989), артыст оперы, народны артыст Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

25 – Кавязіна (дзев. Заборская) Марыя Уладзіміраўна (1911, Мінск – 1975), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

25 – Каспорская Любоў Канстанцінаўна (1941), спявачка, народная артыстка Беларусі, педагог – 80 гадоў з дня нараджэння.

25 – Тураў Віктар Цімафеевіч (1936, Магілёў – 1996), рэжысёр, народны артыст Беларусі, народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1996), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1984) – 85 гадоў з дня нараджэння.

26 – Дарашэвіч Энгельс Канстанцінавіч (1931, Мінск – 2020), вучоны-філосаф, культуролаг, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1984) – 90 гадоў з дня нараджэння.

27 – Мікола Лобан (Мікалай Паўлавіч; 1911, Слуцкі р-н – 1984), пісьменнік, мовазнаўца, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя І. Мележа (1985) – 110 гадоў з дня нараджэння.

28 – Клімчук Віктар Ігнаціавіч (1946, Драгічынскі р-н), рэжысёр тэатра лялек, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

28 – Майсееўка (Майсееўка) Мікалай Сяргеевіч (1941, Гомель), артыст оперы, заслужаны артыст Расіі, педагог – 80 гадоў з дня нараджэння.

29 – Мячкоўская Ніна Барысаўна (1946, Брэст), мовазнаўца, лаўрэат прэміі імя У.І. Пічэты Белдзяржуніверсітэта (2001) – 75 гадоў з дня нараджэння.

30 – Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт (Мінск; 1921), вядучая ВНУ ў нацыянальнай сістэме адукацыі – 100 гадоў з часу адкрыцця.

31 – Папоў Мікалай Аляксандравіч (1871 – 1949), рэжысёр, драматург, тэатральны дзеяч, заслужаны артыст Беларусі – 150 гадоў з дня нараджэння.

31 – Шашкіна Тамара Рыгораўна (1931 – 2018), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

Кніга, што інтрыгуе

У сталічнай кнігарні набыў літаратурна-мастацкае выданне «Донжуанскі спіс» Уладзіміра Караткевіча». Аўтарам гэтага цікавага даследавання з'яўляецца журналіст, літаратуразнаўца, тэатральны крытык Дзяніс Марціновіч. Кніга пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда» накладам 1100 асобнікаў. Гэта ўжо другое выданне, істотна дапоўненае, якое выйшла сёлета.

Кніга расказвае пра тое, каму быў прысвечаны зборнік У. Караткевіча «Матчына душа», ціснаваў працяг культурнага рамана «Каласы пад сярпом тваім» ды пра інш. Аўтар наўмысна адмовіўся ад акадэмізму, каб пашырыць кола патэнцыйных чытачоў. Выданне адрасуецца ўсім, хто цікавіцца прыгожым пісьменствам, легендарнай пастасцю класіка беларускай літаратуры і ўплывам жанчынаў на творчасць пісьменнікаў. Усім чытачам «КГ» раю яго набыць.

Аляксей ШАЛАХОЎСкі

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 38

- Уздоўж:** 1. Пандус. 5. Пароша. 7. Нядзелі. 10. Знак. 11. Геранталогія. 14. Задор. 15. Сынок. 18. Пуцеабодчык. 23. Зіма. 24. Беларус. 25. Сабака. 26. Амарат.
- Упоперак:** 1. Поезд. 2. Снег. 3. Удар. 4. Пеон. 5. Піва. 6. Агляд. 8. Маладоць. 9. Аграномія. 12. Ляпсус. 13. Дорога. 16. Апецк. 17. Шафёр. 19. Баба. 20. Осла. 21. Чорт. 22. Каса.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

РАГАЧОЎ (працяг артыкула). У Вялікую Айчынную вайну ў баях разам з савецкімі войскамі вызначылі мясцовы знішчальны батальён, створаны ў першыя дні вайны (камандзір Н. Каліноўкіч). З ліпеня 1941 г. Рагачоў заняты нямецкімі войскамі. Аднак раніцай 13 ліпеня 1941 г. пасля артылерыйскай падрыхтоўкі 63-і стралковы корпус з удзелам Жлобінскага і Рагачоўскага знішчальных батальёнаў пад камандаваннем генерал-лейтэнанта Л. Пятроўскага перайшоў у наступленне і вызваліў горад. Вораг быў адкінуты на 20 – 30 км. 14 жніўня 1941 г. горад другі раз быў заняты нямецкімі войскамі. Дзейнічала патрыятычнае падполле. Вызвалены 24 лютага 1944 г. у выніку Рагачоўскай наступальнай аперацыі войскаў Беларускага фронту. На франтах і ў партызанскай барацьбе загінулі 4823 жыхары раёна, у памяць аб якіх у парку ў 1977 г. узведзены Курган Славы. 19 красавіка 2010 г. горад узнагароджа-

ны вымпелам «За мужнасць і стойкасць у гады Вялікай Айчынай вайны».

Пасляваеннае развіццё Рагачова адзначае шырокімі маштабамі жыллёвага і прамысловага будаўніцтва. Эканоміку і культуру характарызуюць

Касцёл Святога Антонія Падуанскага

такія прадпрыемствы і ўстановы культуры, як малочна-кансервавы камбінат, мэблевая фабрыка, кансервава-піваварны камбінат, заводы жалезабетонных вырабаў, «Дыяпраектар», агародніна-кансервавы, швейная фабрыка «Вяснянка», друкарня, камбикормавы завод, сельгасхімія, спартыўная школа алімпійскага рэзерву, педвучылішча, 7 магазінаў, Дом культуры, 6 клубаў, школа мастацтваў, музей народнай славы (заснаваны ў 1962 г. як краязнаўчы), 7 сярэдніх школ, школа-сад, 4 бібліятэкі, раённая бальніца, дзіцячая бальніца, раздільны дом ды шэраг інш. Працуюць

мясцовае радыёвяшчанне, выходзіць раённая газета «Свабоднае слова» (са снежня 1918 г.).

Зберагліся помнікі архітэктуры: дом купца Беленькага (канец XIX ст.), тры капліцы на старых могілках (канец XIX – пачатак XX ст.), жылыя дамы (XIX – пачатак XX ст.), будынак былога рэальнага вучылішча (1903 – 1907; цяпер тут СШ № 2), касцёл (1912), будынак былой земскай управы (1914 – 1916), дом, дзе жыў Уладзімір Караткевіч (1914).

(Заканчэнне артыкула будзе)

Дом, дзе жыў Уладзімір Караткевіч